

ДОКТОР МЕДИЦИНИ ІЗ СОРБОННИ

9 січня 1945 р. в місцевій газеті “Більшовицька правда” з’явився некролог з приводу трагічної загибелі професора, завідуючого кафедрою загальної хірургії Вінницького медичного інституту Моїсея Юлійовича Лорін-Епштейна. Офіційна версія була такою: лікаря викликали на консультацію до Жмеринки і під час гальмування потягу він упав з полиці, вдарився головою об кут купейного столу і помер на місці. Подібною була версія про загибель видатного режисера і великого трагіка С.М. Міхоелса в Мінську, де його, попередньо вбитого, кадебісти кинули під вантажівку й повідомили про нещасний випадок. Наші пошуки в архіві обласного управління СБУ не мали успіху. Якщо й була слідчо-спостережна справа, то через певний час її, напевно, знищили. Проте, як казав М. Булгаков, “рукописи не горять” і певні свідчення залишилися у відомчому архіві Вінницького державного медичного університету ім. М.Пирогова. Скориставшись ними, подаємо життєпис цієї непересічної людини.

Народився М.Ю. Лорін-Епштейн у 1888 р. в Прибалтиці. Батьки з міщан. Батько – технік-будівельник, єврей, мати – християнка (за анкетою). Отримавши середню освіту і не маючи змоги вчитись улюбленій справі в Росії, Мойсей поїхав у 1907 р. до Франції. Один рік студіював медицину в місті Нансі, а потім на медичному факультеті Паризького університету (Sorbonne). Не маючи достатніх коштів на навчання, підробляв санітаром, а потім лікарем з 1910 р. у міській лікарні. У червні 1915 р., вже під час Першої світової війни, він друкує монографію “Хірургічні етюди” (французькою мовою) і захищає дисертацію на звання доктора медицини Паризького університету.

Після багатьох пригод у січні 1916 р. добирається до Батьківщини й опиняється на військовій службі простим солдатом піхотного полку. Але воює з гвинтівкою в руках недовго. Військове командування посилає його на перекладання іспитів з медицини до Дерптського університету (Естонія), де вчорашній піхотинець отримує диплом “лекаря с отличием”, і направляє лікарем батальйону 493 Клиньського піхотного полку. Молодий медик з часом стає старшим лікарем цього ж полку, а потім старшим ординатором і головним лікарем лазарету 124 піхотної дивізії.

Але в жовтні 1917 р. внаслідок збройного перевороту до влади в Росії приходять більшовики, і країна виходить із світової війни. Лорін-Епштейн розформовує лазарет, переїжджає до Казані і починає працювати хірургом міського шпиталю. У другій половині 1918 р. його мобілізували до Червоної армії, де він формує польовий пересувний шпиталь 26-ї стрілецької дивізії. Ця медична установа з часом стає хірургічним шпиталем V-ї армії Східного фронту. За порятунок поранених під час пожежі в шпиталі у лютому 1919 р. отримує подяку від фронтового командування. Незважаючи на буремні події, друкує низку статей в журналі “Научная медицина”. Наприкінці 1920 р. звільняється з військової служби і повертається до Казані, де працює ординатором госпітальної хірургічної клініки.

У 1922 р. починається київський і найбільш насичений в науковому плані період в житті М.Ю. Лорін-Епштейна. Спочатку він працював ординатором госпітальної хірургічної клініки медичного інституту. У 1923 р. обраний асистентом кафедри загальної хірургії і на цій посаді перебував до 1932 р., коли був обраний приват-доцентом. Наприкінці 1933 р. стає доцентом і з 1936 р. у зв’язку з хворобою професора Зав’ялова І.А. керує хірургічною клінікою.

Працюючи в Києві, науковець друкує велику кількість оригінальних робіт з різних питань хірургії та теоретичної медицини у вітчизняних (“Новый хирургический архив”, “Українські медичні вісті”, “Труды съездов российских хирургов», «Антропологический журнал», «Русская клиника», «Советская хирургия», «Праці державного Київського медичного інституту», «Врачебное дело», «Клиническая медицина», «Радянська медицина») і закордонних («Archiv fur klinische chirurgie», «Progres medical», «Zentralblat fur chirurgie») медичних журналах, а також п’ять монографій, які й сьогодні не втратили свого значення. Наукові розвідки друкувались російською, українською, французькою, німецькою, англійською мовами. Крім цього, дослідник вільно володів латиною, польською, естонською, латвійською, литовською мовами. Характерно, що публікації в закордонних наукових журналах припиняються з утвердженням тоталітаризму в СРСР. Людина європейської освіти мусила також відвідувати 2-річні курси марксизму-ленінізму в вечірньому університеті при Будинку вчених міста Києва і робити доповідь на пленарному засіданні наукової сесії Київського медінституту, присвяченій 60-річчю Сталіна.

Науковець багато досліджував й експериментував, а тому став фундатором нового напрямку - антропатології, але подібні дослідження були засуджені у другій половині 30-х років, як і генетика,

сталінським режимом, тому для здобуття докторського звання була обрана інша тематика. Захист дисертації на науковий ступінь доктора медичних наук під назвою «Особливості анатомії, фізіології і патології сечового міхура, задньої уретри та простати» відбувся 23 травня 1938 р. на вченій раді по захисту дисертацій при Київському медичному інституті. ВАК СРСР 17 січня 1939 р. підтвердив рішення киян, а в березні 1941 р. затвердив і в професорському званні. Дослідника у науковому пошуку підтримували дружина Русінова Ірина Євгенівна і син Євгеній.

У січні 1940 р. М.Ю. Лоріна-Епштейна обирають професором Вінницького медінституту й доручають керувати хірургічною клінікою цього навчального закладу. Але починається війна, вже третя в його долі.

Авторам вдалося зустрітись з колишнім студентом професора С.Є. Камінським (сьогодні вже людиною похилого віку, кандидатом медичних наук, доцентом), який 22 червня 1941 р. складав іспит з хірургії своєму лектору. За його спогадами вранці було оголошено повітряну тривогу і тому екзаменатор, порадившись із асистентом, виставив оцінки за семестровою успішністю. Лекції метра були цікавими, насиченими глибокими роздумами, але часто він відхилявся від теми й розповідав про свою улюблену антропатологію.

Студенти пішли на фронт, а професор (вже непризовного віку) 12 липня 1941 р. евакуюється з інститутом до міста Куйбишева (Самара). У цьому місті він завідує хірургічним відділенням залізничної лікарні. У березні 1942 р. мобілізований до армії і в званні військового лікаря I рангу (полковника) оперує у військовому шпиталі і лікує пілотів місцевого навчального авіапункту. Наприкінці 1942 р. переводиться на залізницю і працює за фахом в залізничній поліклініці й лікарні. Після звільнення Києва деякий час працює хірургом-консультантом на Україні в системі Південно-Західної залізниці. Друкується в журналі «Хірургія».

Коли Вінницю було очищено 20 березня 1944 р. від німецько-фашистських загарбників, науковець повертається на довоєнну посаду – професора, завідуючого кафедрою хірургії медінституту і продовжує консультувати залізничників (управління Південно-Західної залізниці в той час знаходилось у Вінниці, сьогодні в цьому приміщенні – педагогічний університет). Бере активну участь у відродженні медичного інституту і веде курс лекцій з пропедавічної хірургії.

Проте ситуація в країні мінялася, тоталітарному режиму почали заважати люди з самостійним мисленням, з європейською культурою і до того ж єврейського походження. Ідея класових ворогів, ворогів народу вже не спрацьовувала, і тоді в надрах ідеологічного апарату ЦК ВКП (б) зародилась ідея боротьби з космополітизмом. Не виключено, що місцеві сатрапи Берії звернули увагу на вихованця Сорбонни й знавця багатьох мов, і як наслідок в газеті «Більшовицька правда» з'явився некролог:

Пам'яті професора

5 січня 1945 року трагічно загинув професор Вінницького медичного інституту, доктор медичних наук Мойсей Юлійович Лорін-Епштейн. Покійний був одним з найстаріших викладачів Вінницького медінституту і користувався великим авторитетом і любов'ю серед професорського викладацького складу та студентів медінституту. Професор Лорін-Епштейн всі свої сили і знання віддавав на розробку найважливіших галузей хірургії і на підготовку кваліфікованих кадрів радянських лікарів.

Під час великої Вітчизняної війни покійний працював в госпіталях, день і ніч надаючи допомогу поразеним воїнам. Одночасно був консультантом ряду залізничних клінік та лікарень.

Перу покійного належить велика кількість оригінальних робіт з різних питань хірургії та теоретичної медицини.

Пам'ять про великого вченого-хірурга, педагога та прекрасного товариша довго житиме в наших серцях.

Дейнека, Серков, Шкляр, Белер, Белкат, Верхацький, Шінкарьова, Аборман та інші.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Дані взяті з особової справи професора М.Ю. Лоріна-Епштейна архіву Вінницького державного медичного університету ім. М. Пирогова.

В.М. Іващук

**СТАН ВІДНОСИН В СЕРЕДОВИЩІ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕМІГРАЦІЇ
В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ (1935-1937 РР.): ЇХ ПРИЧИНИ ТА ВПЛИВ НА СПРАВУ
КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ**